

Υπόθεση C-298/23**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου****Ημερομηνία καταθέσεως:**

8 Μαΐου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Nederlandstalige Ondernemingsrechtbank Brussel (Βέλγιο)

Ημερομηνία της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου:

4 Μαΐου 2023

Ενάγουσα:

Inter IKEA Systems BV

Εναγόμενοι:

1. Algemeen Vlaams Belang vzw, πρώτο εναγόμενο
2. S, T, U και V, υπό την ιδιότητά τους ως εκπροσώπων όλων των μελών της ενώσεως εν τοις πράγμασι «Vlaams Belang», ή «Vrijheidspartij», δεύτεροι εναγόμενοι
3. Vrijheidsfonds vzw, τρίτο εναγόμενο

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Με αγωγή της 22ας Νοεμβρίου 2022, την οποία άσκησε η ενάγουσα ενώπιον του Nederlandstalige Ondernemingsrechtbank Brussel (ολλανδόφωνου πρωτοδικείου επιχειρηματικών διαφορών Βρυξελλών, Βέλγιο) ζητεί (1) να αναγνωριστεί δικαστικώς ότι οι εναγόμενοι προσβάλλουν παρανόμως τα δικαιώματά της επί του σήματός της λόγω της χρήσεως του σημείου IKEA στο υλικό τους, (2) να τους απαγορευθεί επ' απειλή καταβολής χρηματικής ποινής να χρησιμοποιούν τα σήματα IKEA και/ή την εταιρική ταυτότητα IKEA, (3) να δημοσιευθεί η απόφαση που θα εκδοθεί στον ολλανδόφωνο και τον γαλλόφωνο τύπο, στην ιστοσελίδα της ενάγουσας και στις ιστοσελίδες των εναγομένων, καθώς και (4) να καταστραφεί το υλικό που χρησιμοποιήθηκε, και πλέον των ανωτέρω, να της καταβληθεί αποζημίωση.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής απόφασης

Ερμηνεία του όρου «εύλογη αιτία» κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΕ) 2017/1001, για το σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο γ', και του άρθρου 10, παράγραφος 6, της οδηγίας (ΕΕ) 2015/2436, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων και στάθμιση του δικαιώματος επί του σήματος με το θεμελιώδες δικαίωμα στην ελεύθερη (πολιτική) έκφραση, συμπεριλαμβανομένης της χρήσεως πολιτικής παρωδίας· άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

Προδικαστικά ερωτήματα

Μπορεί η ελευθερία της έκφρασης, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και στο άρθρο 11 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και στην οποία συμπεριλαμβάνεται η ελευθερία της έκφρασης πολιτικών απόψεων και της πολιτικής παρωδίας, να συνιστά «εύλογη αιτία» για τη χρήση σημείου ταυτόσημου ή παρόμοιου με γνωστό σήμα κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΕ) 2017/1001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2017, για το σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο γ', και του άρθρου 10, παράγραφος 6, της οδηγίας (ΕΕ) 2015/2436, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2015, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων;

Ποια κριτήρια πρέπει να λάβει ενδεχομένως υπόψη του το εθνικό δικαστήριο προκειμένου να εκτιμήσει την ισορροπία μεταξύ των εν λόγω θεμελιωδών δικαιωμάτων και ποια σημασία πρέπει να δοθεί σε καθένα από τα επιμέρους κριτήρια;

Μπορεί το εθνικό δικαστήριο να λάβει υπόψη του ιδίως τα ακόλουθα κριτήρια και/ή υπάρχουν επιπρόσθετα κριτήρια:

- ο τον βαθμό στον οποίο η έκφραση έχει εμπορικό χαρακτήρα ή σκοπό,
- ο τον βαθμό στον οποίο παίζουν ρόλο τα ανταγωνιστικά κίνητρα μεταξύ των μερών,
- ο τον βαθμό στον οποίο η έκφραση είναι γενικού ενδιαφέροντος, παρουσιάζει ενδιαφέρον για την κοινωνία ή προκαλεί την έναρξη διαλόγου,
- ο τη σχέση μεταξύ των προαναφερθέντων κριτηρίων,
- ο το μέγεθος της φήμης του σήματος του οποίου γίνεται επίκληση,

- ο την έκταση της παράνομης χρήσεως, την ένταση και τον συστηματικό της χαρακτήρα, καθώς και τον βαθμό της διαδόσεως κατά περιοχή, χρόνο και έκταση, λαμβανομένου επίσης υπόψη του βαθμού, στον οποίο αυτός συνδέεται με την έκφραση,
- ο τον βαθμό στον οποίο η έκφραση και οι περιστάσεις που τη συνοδεύουν, όπως ο χαρακτηρισμός της και η προώθησή της, θίγουν τη φήμη, τον διακριτικό χαρακτήρα και την εικόνα των σημάτων των οποίων γίνεται επίκληση («λειτουργία του σήματος ως μέσου διαφημίσεως»),
- ο τον βαθμό στον οποίο η έκφραση αποτελεί ίδια αρχική συμβολή και τον βαθμό στον οποίο επιδιώκεται να αποφευχθούν συγχύσεις ή συσχετίσεις με τα σήματα των οποίων γίνεται επίκληση ή η εντύπωση ότι υφίσταται εμπορική ή άλλη σχέση μεταξύ της έκφρασης και του δικαιούχου του σήματος («λειτουργία προελεύσεως»), λαμβανομένου ιδίως, υπόψη του τρόπου με τον οποίο ο δικαιούχος του σήματος έχει δημιουργήσει συγκεκριμένη εικόνα και φήμη στον τομέα της διαφήμισεως και της επικοινωνίας;

Σχετικές διατάξεις του διεθνούς δικαίου και διεθνής νομολογία

Άρθρο 10 της ΕΣΔΑ

Σύμβαση Μπενελούξ περί διανοητικής ιδιοκτησίας (στο εξής: Σύμβαση Μπενελούξ), άρθρο 2.20, παράγραφος 2, στοιχεία γ' και δ'

Σύμβαση των Παρισίων της 20ής Μαρτίου 1883, για την προστασία της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, άρθρο 10bis, παράγραφος 2

Αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 1ης Μαΐου 2011, Faruk Temel κατά Τουρκίας, σκέψη 55, της 14ης Μαρτίου 2013, Eon κατά Γαλλίας, σκέψη 59, και της 23ης Απριλίου 1992, Castells κατά Ισπανίας, σκέψη 43

Απόφαση του δικαστηρίου της Μπενελούξ της 14ης Οκτωβρίου 2019, Damn Pérignon (αριθ. Α 2018/1/8)

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης και ενωσιακή νομολογία

Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2017, για το σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως αιτιολογική σκέψη 21 και άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο γ'

Οδηγία (ΕΕ) 2015/2436 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2015, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, ιδίως αιτιολογική σκέψη 27, άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο γ', και άρθρο 10, παράγραφος 6

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), άρθρο 11

Απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2002, Arsenal Football Club (C-206/01, EU:C:2002:651)

Απόφαση της 23ης Μαρτίου 2010, Google France και Google (C-236/08 – C-238/08, EU:C:2010:159), και προτάσεις στις εν λόγω συνεκδικαζόμενες υποθέσεις (EU:C:2009:569)

Απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 2010, Padawan (C-467/08, EU:C:2010:620)

Απόφαση της 12ης Ιουλίου 2011, L'Oréal κ.λπ. (C-324/09, EU:C:2011:474), και προτάσεις στην εν λόγω υπόθεση (EU:C:2010:757)

Απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 2011, Painer (C-145/10, EU:C:2011:798)

Απόφαση της 6ης Φεβρουαρίου 2014, Leidseplein Beheer και De Vries (C-65/12, EU:C:2014:49)

Απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2014, Deckmyn και Vrijheidsfonds (C-201/13, EU:C:2014:2132)

Απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2020, Constantin Film Produktion κατά EUIPO (Γραφείου Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης) (C-240/18, EU:C:2020:118)

Απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Google (διαγραφή φερόμενου ως ανακριβούς περιεχομένου) (C-460/20, EU:C:2022:962)

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Άρθρο 1382 του Burgerlijk Wetboek (αστικού κώδικα)

Άρθρο VI.104 του Wetboek van economisch recht (κώδικα οικονομικού δικαίου)

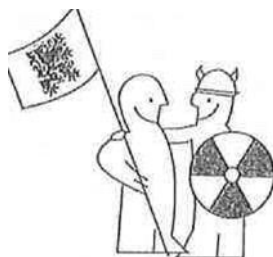
Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

1. Η υπόθεση αφορά τη –κατά τους ισχυρισμούς της ενάγουσας– μη επιτρεπόμενη χρήση των γνωστών σημάτων IKEA και της εταιρικής ταυτότητας της IKEA από το Vrijheidspartij στο πλαίσιο της πολιτικής εκστρατείας πολιτικού κόμματος. Πρόκειται για το λεκτικό σήμα Μπενελούξ IKEA, το οποίο καταχωρίστηκε στις 29 Ιανουαρίου 1971 με αριθμό 503696 για προϊόντα της κλάσεως 20 (έπιπλα), για το λεκτικό σήμα Μπενελούξ IKEA, το οποίο καταχωρίστηκε στις 12 Οκτωβρίου 1976 με αριθμό 615831 για προϊόντα των κλάσεων 11 (μεταξύ άλλων φωτισμός), 24 (υφάσματα) και 27 (χαλιά), για το λεκτικό-εικονιστικό σήμα Μπενελούξ

, το οποίο καταχωρίστηκε στις 27 Φεβρουαρίου 1987 με αριθμό 692230 για πολύ ευρεία γκάμα προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς και για το λεκτικό σήμα της Ένωσης ΙΚΕΑ, το οποίο καταχωρίστηκε την 1η Οκτωβρίου 1998 για πολύ ευρεία γκάμα προϊόντων και υπηρεσιών. Η ΙΚΕΑ είναι γνωστή στο κοινό για τα έπιπλα Do-it-yourself (φτιάξτο μόνος σου) με οδηγίες χρήσεως. Η ΙΚΕΑ περιγράφεται ως «μία από τις πιο γνωστές μάρκες στον κόσμο», γεγονός το οποίο δεν αμφισβητεί το τρίτο εναγόμενο.

2. Σύμφωνα με το Vrijheidsfonds, η σουηδική συμφωνία συνασπισμού μπορεί να αποτελέσει πηγή εμπνεύσεως για την αναγκαία μεταρρύθμιση της πολιτικής αναφορικά με το άσυλο και τη μετανάστευση στο Βέλγιο. Στις 14 Νοεμβρίου 2022, το πολιτικό κόμμα Vlaams Belang παρουσίασε στον Τύπο και στο κοινό το σχέδιό του με την ονομασία ΙΚΕΑ. Ο τίτλος του σχεδίου «Immigratie Kan Echt Anders» (Η μετανάστευση μπορεί πράγματι και διαφορετικά) (εν συντομία: ΙΚΕΑ) προτείνει, κατά τους ισχυρισμούς του τρίτου εναγομένου, ένα «σουηδικό πακέτο» μέτρων για τη μετανάστευση μέσω μιας διασκεδαστικής και με χαρακτήρα παρωδίας αναφοράς στο σήμα ΙΚΕΑ. Το σχέδιο παρουσιάστηκε αντίστοιχα προς τις γνωστές οδηγίες χρήσεως της ΙΚΕΑ ως σετ κατασκευής ΙΚΕΑ ή ως εγχειρίδιο χρήσεως με 15 προτάσεις, προκειμένου η βελγική κυβέρνηση να μπορέσει να αντιμετωπίσει άμεσα το ζήτημα, κατά το τρίτο εναγόμενο.
3. Η δημοσίευση και η διάδοση του σχεδίου πραγματοποιήθηκαν με τους ακόλουθους τρόπους:
 - (1) συνέντευξη τύπου, στην οποία [ο/η] S παρουσίασε το σχέδιο ως «σετ κατασκευής» του σουηδικού κολοσσού επίπλων. Στην πρώτη σελίδα της ηλεκτρονικής παρουσιάσεως, εμφανίζεται το σχέδιο ΙΚΕΑ στο πλαίσιο πανομοιότυπης με τη λεκτική-εικονιστική απεικόνιση των σημάτων ΙΚΕΑ αναπαραστάσεως, κάτω από την οποία εμφανίζεται ο τίτλος «Immigratie Kan Echt Anders» ως ακολούθως:

Το σχέδιο απαριθμεί τα δεκαπέντε πολιτικά σημεία βάσει (ελαφρώς προκλητικών) απεικονίσεων με φιγούρες πανομοιότυπες με τη φιγούρα της ΙΚΕΑ, καθώς και το χαρακτηριστικό μπλε και κίτρινο χρώμα της σουηδικής σημαίας και της ΙΚΕΑ:*

- (2) Κατά τη διάρκεια αυτής της ημίωρης συνεντεύξεως τύπου, ο S παρουσίασε το σχέδιο των 15 σημείων, στο πλαίσιο του οποίου –και λαμβανομένου υπόψη του τρόπου της χρήσεως (η οποία ήταν κατά την εναγομένη, ελαφρώς χιουμοριστική ή προκλητική) που έμοιαζε να ανήκει σε παρωδία, των σημείων που ήταν πανομοιότυπα με τα σήματα ΙΚΕΑ– παρέπεμπε συχνά, με διασκεδαστικό τρόπο κατά το τρίτο εναγόμενο, στον σουηδικό κολοσσό επίπλων και στη σουηδική προέλευση του σχεδίου. Με τον τρόπο αυτόν, κατά το τρίτο εναγόμενο, τονιζόταν η διαφορά προς τις δραστηριότητες του σουηδικού οίκου επίπλων και δηλωνόταν ότι η ΙΚΕΑ δεν μετείχε –φυσικά– με κανέναν τρόπο στο πολιτικό σχέδιο του πολιτικού κόμματος ούτε το υποστήριζε. Επιπροσθέτως, ο S ο οποίος καθόταν δίπλα σε μια ευρωπαϊκή και μια σουηδική σημαία, δήλωσε, μεταξύ άλλων: *«Παρουσιάζουμε σήμερα εδώ ως Vlaams Belang το IKEA σχέδιό μας. Το δικό μας σχέδιο ΙΚΕΑ δεν σημαίνει Ingvar Kamprad Elmtaryd και Agunaryd –τα σουηδικά μου δεν είναι τα καλύτερα–, όπως είναι η πραγματική σημασία της συντομογραφίας ΙΚΕΑ. Η ΙΚΕΑ δεν είναι για μας ο σουηδικός κατασκευαστής ωραίων επίπλων, όχι, η ΙΚΕΑ σημαίνει για μας:*

* Στην ακόλουθη απεικόνιση αναγράφεται: «1. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΑΝΕΝΩΣΗΣ ... 15. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΤΟ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΕΛΑΧΙΣΤΟ ...».

«Immigratie Kan Echt Anders» (η μετανάστευση μπορεί πράγματι και διαφορετικά). ... Το «σεν κατασκευής» μπορεί να εφαρμοστεί άμεσα από την παρούσα βελγική κυβέρνηση. ... Είναι ενδιαφέρον ότι πρόκειται για πολιτικά μέτρα ... στη Σουηδία και ότι αντιστοιχούν στο πολιτικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην πραγματικότητα, θέλουμε να περιοριστούμε στο ελάχιστο που μας επιβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό είναι το πνεύμα αυτού του σχεδίου IKEA. ...»

- (3) Η συνέντευξη τύπου και η παρουσίαση συμπληρώθηκαν από ένα πολιτικό σχέδιο που διατυπώθηκε σε έγγραφη μορφή και είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα [του κόμματος]. Το εν λόγω έγγραφο δεν περιέχει άλλες περαιτέρω παραπομπές στην IKEA πέραν εκείνων που αποτέλεσαν το αντικείμενο της σύντομης παρουσιάσεως:

7. GEEN MAXIMALE TERMIJN VAN 2 MAANDEN OM ASIELZOEKERS VAST TE HOUDEN

"In een studie zal de Zweedse wetgeving worden getoetst aan de EU-wetgeving, en zullen wetwijzigingen en andere maatregelen worden voorgesteld om de rechten van asielzoekers zoveel mogelijk wettelijk te beperken"⁵³, aldus het Tijd-akkoord.

Een belangrijke beperking naar Europees recht is de mogelijkheid om asielzoekers gedurende een bepaalde periode tijdens de asielprocedure vast te houden⁵⁴. Dit bijvoorbeeld om de identiteit vast te stellen, in geval van risico op onderduiken, omdat er redelijke gronden zijn om te oordelen dat een nieuw asielverzoek werd ingediend om een terugkeerbevel te omzeilen, ... De mogelijkheden en voorwaarden hiertoe zijn op Europees vlak strikt geregeld. Nochtans slaagt de Belgische wetgever erin om nog strenger te zijn dan strikt gezeten noodzakelijk is op EU-niveau.

De Belgische wetgeving beperkt de termijn waarbij een asielzoeker vastgehouden mag worden namelijk tot maximaal 2 maanden⁵⁵. Deze termijn is meerdere malen verlengbaar tot in totaal maximaal 6 maanden⁵⁶.

Het Europees recht vereist geen strikte maximale termijnen, maar legt enkel op dat de bewaring een zo kort mogelijke termijn dient te beslijten⁵⁷. De maximumtermijnen die de Vreemdelingenwet beval kunnen dus geschrapt worden.

→ Aanpassen artikel 74/6, §4, vierde tot zesde lid van de Vreemdelingenwet door de maximumtermijn(en) te schrappen en erin te zetten dat het een redelijke termijn moet zijn.

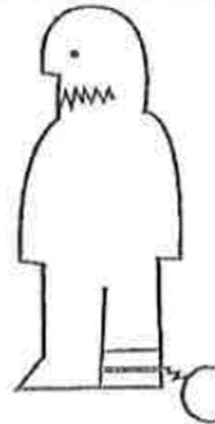
⁵³ Tijd-akkoord dd. 14 oktober 2022 [n.i.j.e. vertaling].

⁵⁴ Deze redenen zijn bepaald in artikel 8, [3] van de Opvangitchilijn.

⁵⁵ Artikel 74/6, § 1, vierde lid van de Vreemdelingenwet.

⁵⁶ Artikel 74/6, § 1, zesde lid van de Vreemdelingenwet.

⁵⁷ Artikel 9, [1] van de Opvangitchilijn.

- (4) Η συνέντευξη τύπου αναφέρθηκε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης του κόμματος.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

4. Ενώπιον του δικαστηρίου, το Vrijheidspartij συντάσσεται σε μεγάλο βαθμό με την αξιολόγηση της ενάγουσας εξ απόψεως δικαίου των σημάτων. Ο μόνος λόγος για τον οποίον το Vrijheidspartij χρησιμοποιεί τη φήμη των σημάτων της ΙΚΕΑ είναι για να προσδώσει έμφαση στο δικό του μήνυμα, καθώς και για να αυξήσει τη φήμη και τη διάδοση του μηνύματος αυτού.
5. Το Vrijheidspartij ισχυρίζεται ότι μπορεί να επικαλεστεί «εύλογη αιτία» για την χρήση των σημάτων ΙΚΕΑ.
6. Κανένας από τους διαδίκους δεν αμφισβητεί ότι πρόκειται για γνωστά σήματα. Το τρίτο εναγόμενο (Vrijheidsfonds) αναγνωρίζει ότι χρησιμοποιεί τα εν λόγω σήματα χωρίς τη συγκατάθεση της ενάγουσας και ότι διεξήγε την επίμαχη εκστρατεία στο όνομα και για λογαριασμό της ενώσεως εν τοις πράγμασι Vereins Vlaams Belang καθώς και των μελών του διοικητικού της συμβουλίου.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της διατάξεως περί παραπομπής

7. Το δικαίωμα επί του σήματος είναι δικαίωμα βιομηχανικής ή πνευματικής ιδιοκτησίας που αναγνωρίζεται ως θεμελιώδες δικαίωμα και προστατεύεται, μεταξύ άλλων, από το άρθρο 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ και το άρθρο 17, παράγραφος 2, του Χάρτη.
8. Ωστόσο, το δικαίωμα επί του σήματος δεν είναι απόλυτο. Η άσκηση του δικαιώματος του δικαιούχου του σήματος για την προστασία των ειδικών συμφερόντων του πρέπει να περιορίζεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η χρήση σημείου από τρίτον θίγει ή θα μπορούσε να θίξει τις λειτουργίες του σήματος. Οι εν λόγω λειτουργίες περιλαμβάνουν τη λειτουργία προελεύσεως, καθώς και τη λειτουργία του σήματος ως μέσου επενδύσεως ή διαφημίσεως. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στην απόφαση Google France και Google.
9. Η προστασία έναντι της χρήσεως του σήματος για διαφορετικά προϊόντα ή υπηρεσίες περιορίζεται περαιτέρω από τη δυνατότητα τρίτου να επικαλεστεί εύλογη αιτία. Ακόμα και αν ο τρίτος σκοπεύει (προφανώς) με τη χρήση στην οποία προβαίνει να εκμεταλλευτεί αθέμιτα ή ακόμη και να θίξει τη φήμη του σήματος συνδέοντάς το με δηλώσεις που έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην εικόνα του, δεν αποκλείεται ο τρίτος να μπορεί να επικαλεστεί εύλογη αιτία.
10. Το αποκλειστικό αυτό δικαίωμα του δικαιούχου του σήματος συγκρούεται με την ελευθερία της έκφρασης του φερόμενου ως παραβάτη. Ούτε η ελευθερία αυτή είναι απόλυτη, αλλά μπορεί, αντιθέτως, να περιοριστεί, μεταξύ άλλων, προς τον

σκοπό της προστασίας της φήμης ή των δικαιωμάτων άλλων, συμπεριλαμβανομένων, ιδίως, των δικαιωμάτων επί σήματος.

11. Όταν η ελευθερία της έκφρασης αφορά δηλώσεις που γίνονται στο πλαίσιο πολιτικού διαλόγου, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ) αναγνωρίζει τον υψηλότερο δυνατό βαθμό προστασίας: «*Η ελευθερία της έκφρασης είναι ιδιαιτέρως πολύτιμη για τα πολιτικά κόμματα και τα ενεργά μέλη τους, οπότε επεμβάσεις στην ελευθερία της έκφρασης πολιτικού, ιδίως όταν αποτελεί μέλος κόμματος της αντιπολιτεύσεως, απαιτούν αυστηρό έλεγχο εκ μέρους του [ΕΔΔΑ]*». Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στις αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 1ης Μαΐου 2011, Faruk Temel κατά Τουρκίας, σκέψη 55, της 14ης Μαρτίου 2013, Eon κατά Γαλλίας, σκέψη 59, και της 23ης Απριλίου 1992, Castells κατά Ισπανίας, σκέψη 43.
12. Επομένως, το δικαίωμα επί σήματος μπορεί να περιοριστεί από την ελευθερία της έκφρασης και η εν λόγω ελευθερία μπορεί με τη σειρά της να περιοριστεί από το δικαίωμα επί σήματος. Το εθνικό δικαστήριο πρέπει να προβεί σε στάθμιση των εν λόγω δικαιωμάτων, στο πλαίσιο της οποίας (i) επιδιώκεται σαφήνεια αναφορικά με τα σχετικά κριτήρια και (ii) επεμβάσεις, ακόμη και μετά από στάθμιση όλων των συμφερόντων, είναι σχεδόν αδιανόητες κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ.
13. Διάφορες πηγές (μεταξύ άλλων, η αιτιολογική σκέψη 21 του κανονισμού [ΕΕ] 2017/1001, η αιτιολογική σκέψη 27 της οδηγίας [ΕΕ] 2015/2436 και η απόφαση Constantin Film Produktion κατά EUIPO [Γραφείου Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης], σκέψη 56) αναγνωρίζουν ότι τα αποκλειστικά δικαιώματα του δικαιούχου του σήματος –και συνεπώς η «εύλογη αιτία»– πρέπει να ερμηνεύονται κατά τρόπο ώστε να λαμβάνεται πλήρως υπόψη η ελευθερία της έκφρασης. Το Δικαστήριο φαίνεται να έχει ομοίως υιοθετήσει ευρεία ερμηνεία της ελευθερίας αυτής (πρβλ. ιδίως προτάσεις στις υποθέσεις Google France και Google, σκέψεις 102 και 103, και L'Oréal κ.λπ., σκέψη 45). Τα εμπορικά δικαιώματα δεν υπερισχύουν αυτομάτως της ελευθερίας της έκφρασης. Σε περίπτωση συγκρούσεως μεταξύ ισότιμων δικαιωμάτων, ισχύει, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (πρβλ. αποφάσεις Padawan, σκέψη 43, και Painer, σκέψη 132), πάντα ο κανόνας ότι το εθνικό δικαστήριο πρέπει να διασφαλίζει εύλογη ισορροπία λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως. Το ποιες είναι αυτές οι περιστάσεις στο πλαίσιο της εύλογης αιτίας και της παρωδίας υπό το πρίσμα του δικαίου του σήματος, αποτελεί ερώτημα στο οποίο μέχρι σήμερα δεν έχει δοθεί καμία απάντηση.
14. Η ερμηνεία στην απόφαση Leidseplein Beheer και De Vries παρέχει κάποιες κατευθυντήριες γραμμές, διότι, σύμφωνα με αυτήν, η ελευθερία της έκφρασης (συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής παρωδίας) μπορεί πάντως να συνιστά εύλογη αιτία. Ωστόσο, δεν υπάρχουν περαιτέρω λεπτομέρειες. Για τον λόγον αυτόν, απαιτείται η υποβολή προδικαστικού ερωτήματος σχετικά με τις περιστάσεις τις οποίες μπορεί να λάβει υπόψη το εθνικό δικαστήριο κατά την

στάθμιση των συμφερόντων και τη σημασία που πρέπει να αποδοθεί στα επιμέρους κριτήρια.

15. Στη θεωρία έχει γίνει προσπάθεια να συμβιβαστούν τα κριτήρια που μπορούν να ληφθούν υπόψη κατά την εκτίμηση της υπάρξεως εύλογης ισορροπίας. Κριτήρια θα μπορούσαν να συνιστούν τα ακόλουθα: ο επαγγελματικός χαρακτήρας ή ο σκοπός της έκφρασης, το γενικό συμφέρον, το ενδιαφέρον για την κοινωνία και η πραγματική σημασία του επιδιωκόμενου διαλόγου, η έκταση και η ένταση της ζημίας που προκαλείται από την έκφραση, η φήμη του χρησιμοποιούμενου δικαιώματος, ο βαθμός της διαδόσεως της έκφρασης, το ζήτημα αν η χρήση προσβάλλει ασκόπως τη φήμη του σήματος, ο βαθμός στον οποίο επιχειρείται να αποφευχθούν συγχύσεις.
16. Στην απόφαση *Damn Réignon* (σχετικά με την καλλιτεχνική ελευθερία ως εύλογη αιτία), το δικαστήριο Μπενελούξ προέκρινε μια πολύ ευρεία ερμηνεία της εύλογης αιτίας υπέρ της ελευθερίας της έκφρασης. Τέτοιος λόγος δεν συντρέχει μόνο εάν ο τρίτος έχει τη ρητή πρόθεση να βλάψει τον δικαιούχο του σήματος. Στην περίπτωση (καλλιτεχνικής ή πολιτικής) παρωδίας, σπανίως υφίσταται πάντως αποκλειστική ή πρωταρχική πρόθεση βλάβης, εφόσον, υπό κανονικές συνθήκες, η παρωδία χρησιμοποιείται κυρίως στο πλαίσιο καλλιτεχνικής ή πολιτικής τοποθετήσεως. Η εν λόγω απόφαση επικρίθηκε έντονα στη θεωρία και, επιπλέον, η ερμηνεία αυτή φαίνεται να αντίκειται στο δίκαιο της Ένωσης, διότι δεν επιτρέπει να ληφθεί υπόψη το σύνολο των κρίσιμων περιστάσεων της κάθε υποθέσεως, καθώς ανάγει την πρόθεση της βλάβης στο μόνο καθοριστικό κριτήριο.
17. Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει τα ακόλουθα:
 - Στην απόφαση *Deckmyn και Vrijheidsfonds*, το Δικαστήριο ερμήνευσε με ευρύτητα την έννοια της παρωδίας: επιτρέπεται ακόμη και η παρωδία «έργου» (ή σήματος). Δεν υπάρχουν άλλα κριτήρια πέραν της απομιμήσεως του έργου, με ορισμένες διαφορές, και του σκοπού του χιούμορ ή της διακωμωδήσεως. Τίθεται το ζήτημα αν η προσέγγιση αυτή, η οποία ισχύει για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, μπορεί να εφαρμοστεί και στα σήματα και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, υπό ποιες προϋποθέσεις.
 - Νομοθετικές πρωτοβουλίες επ' ευκαιρία της μεταρρυθμίσεως του δικαίου των σημάτων το 2016 και οι αιτιολογικές σκέψεις των νομοθετικών κειμένων καθαυτών τονίζουν με έμφαση ότι η άσκηση του δικαιώματος επί σήματος πρέπει να συνάδει πλήρως με την ελευθερία της έκφρασης: ο νομοθέτης δεν διευκρινίζει υπό ποιες προϋποθέσεις.
 - Η νομολογία του Δικαστηρίου στις υποθέσεις που σχετίζονται με σήματα συνηγορεί επίσης υπέρ της ευρείας ερμηνείας της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα επί σήματος αποτελεί δικαίωμα οικονομικής φύσεως, το οποίο δεν πρέπει να υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την προστασία των λειτουργιών του σήματος. Τούτο καθίσταται σαφές στην απόφαση *Leideplein Beheer και De*

Vries: Η εύλογη αιτία δεν συνιστά αναγκαιότητα, αλλά αφορά επίσης τα υποκειμενικά συμφέροντα του φερόμενου ως παραβάτη και την αναζήτηση εύλογης ισορροπίας. Η απόφαση δεν διευκρινίζει ποια είναι τα κριτήρια που εφαρμόζονται προς τούτο στο πλαίσιο της ελευθερίας της έκφρασης.

– Η (ελάχιστη) βελγική νομολογία ερμηνεύει κατά κανόνα την έννοια της εύλογης αιτίας (ως αναγκαιότητα ή εξετάζοντας πιθανές εναλλακτικές) ιδιαίτερα στενά, πράγμα το οποίο δεν μπορεί να γίνει δεκτό υπό το πρίσμα της νομολογίας του δικαίου της Ένωσης. Αντίκειται στην προσέγγιση της ολλανδικής νομολογίας και έχει απορριφθεί σε μεγάλο βαθμό και από την βελγική και την ολλανδική θεωρία. Η εν λόγω ελάχιστη συναφής βελγική νομολογία είναι εξάλλου προγενέστερη της αποφάσεως *Damn Pérignon*.

– Όπως επισημαίνει η νομική θεωρία, η απόφαση *Damn Pérignon* δεν διευκρίνισε σχεδόν τίποτα. Η απόφαση ανάγει την πρόθεση βλάβης του δικαιούχου του σήματος σε καθοριστικό κριτήριο και, επομένως, δεν αφήνει κανένα περιθώριο για όλες τις κρίσιμες περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως. Ως εκ τούτου, η ασάφεια παραμένει. Επιπλέον, η απόφαση που δόθηκε με την απόφαση *Damn Pérignon* αφορά μόνο την ελευθερία της καλλιτεχνικής έκφρασης. Τίθεται το ζήτημα αν πρέπει να εφαρμοστούν και άλλα κριτήρια σε σχέση με την ελευθερία της πολιτικής έκφρασης.

18. Λαμβανομένης υπόψη της σημασίας της σταθμίσεως μεταξύ της ελευθερίας της έκφρασης και του δικαιώματος επί σήματος, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να υποβληθούν προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο.
19. Συναφώς, ενδείκνυται ευρεία διατύπωση του ερωτήματος. Το Δικαστήριο εξέδωσε πρόσφατα απόφαση σχετικά με τη στάθμιση μεταξύ της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και του δικαιώματος στη λήθη, αφενός, και του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην πληροφόρηση, αφετέρου. Το Δικαστήριο έχει ευθυγραμμιστεί με τη νομολογία του ΕΔΔΑ και έχει παράσχει διευκρινίσεις στο εθνικό δικαστήριο ως προς τα σχετικά κριτήρια: το ζήτημα είναι αν τα κριτήρια αυτά και/ή άλλα κριτήρια ισχύουν και στην υπό κρίση περίπτωση (πρβλ. απόφαση Google [διαγραφή φερόμενου ως ανακριβούς περιεχομένου], C-460/20, σκέψη 20).
20. Εν προκειμένω, τα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 9, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΕ) 2017/1001 και του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας (ΕΕ) 2015/2436. Εφόσον πρόκειται για την ερμηνεία διατάξεως, η οποία περιλαμβάνεται τόσο στην οδηγία (ΕΕ) 2015/2436, όσο και (στο πλαίσιο της μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας στο εθνικό δίκαιο) στη Σύμβαση Μπενελούξ, το Δικαστήριο είναι αποκλειστικώς αρμόδιο να προβεί σε ομοίομορφη ερμηνεία των πραγματικών και νομικών ζητημάτων.